

522

52259

ॐ स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः पठन सर्वशास्त्राणि दुर्लभा वभेदना शिरोवहंति पुष्पाणि गंधजानाति
 नासिका १ प्रस्तावसदृशा वाक्यं स्वभावसदृशं प्रियं आत्मशक्तिसमं कोपियोजानाति संपंडितः २
 दुर्जनोद्वययरोवसतां ७३ एगणं दणात् मस्तिनी कुरुते धूमः सर्वार्था विमलां वरं ३ व्यत एव आ
 भातो दोषस्तत एव निवर्तते अग्निदम्बस्य विस्फोटं प्राप्ति स्यादग्निना ध्रुवं ४ भिदुक बाल
 कश्चैव राजा भार्या तथैव च अस्ति नास्ति न जानंति देहि देह नः पृथुः ५ नमंति सफला बदान
 मंति कुंजोराः ७३ क्का काष्ठा मूर्खा ज्ञानममंति मंजंति च ६ ७३ एगः कर्बंति द्रुत त्वंदरे पिवसतां स
 तां केतकी गंधमाघ्राय स्वयमायंति पटपदा १ अवंशोत्पतितो राजा मूर्खं पृथुं प्रपंडितः निर्धनो
 धनसंप्राप्तो त एव तमन्यते जगत् ८ को किला नां स्वरः स्वयं नारि स्वयं पतिव्रतं विद्या स्वयं कुरुपाणं
 तमा स्वपतयसी नां ८ नास्ति समो विद्या बंधु नास्ति माधिसमो रिपुः नास्ति पत्यसमो स्नेहो नास्ति देवा
 त्यरं वलं ९ जलविंदु निपातेन कमलाः पश्यते घटः सहेतुः सर्वं विद्याना धर्मस्य च धनस्य च ११

॥१॥

स

काष्ठशस्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमतां असतेन तु मरुखाणि निद्रया कलहेन वा १२ यवहिंसापरो
 धर्मः पापिष्ठस्तत्र कीदृशः मांसाहारी द्विजो यत्र राक्षसस्तत्र कीदृशः १३ उद्यमं कलहः कंडूष
 तया न परस्त्रियः निद्राम्बाह आहारं सेममानं च वर्द्धनं १४ मूलं मज्जं गैः शिखरे विहंगैः शारंगैः
 स्रवं गैः ऊमा निमज्जं गैः आवेष्टितो दुष्टजनेः समसेन मय्यते चंदनं शीतलत्वं १५ शतं विहाय मो
 क्षं स ह संस्तुता माचरेत् लंघं विहाय दातव्यं कोऽपि त्वाह रिमजेत् १६ नाभिषेको न स
 कारः सिंहस्य क्रियते मज्जं गैः विक्रमाजितवित्तस्य स्वयमेव मज्जं गैः द्रुता १७ दुर्जनैस्तु च मानानि समता
 निप्रियाण्यपि अकालकुसुमानि वनयं संजनयंति च १८ विद्यामित्रं विदेशं च नारी मित्रं गृहे
 च या संग्रामे च मज्जं गैः अंतकाले जनार्दनं १९ यदि बांधवसि मरुत्वं प्राप्ते वसति हि न वयं
 आपूर्वस्यागमो नास्ति पृथ्वी धीतं विनश्यति २० न मातुल्यं न पोतासि नासि क्रोधसमो २१ अ
 न दातात्यरं दानं न संतोषापरं धनं २२ अभ्रं चायातु एतदग्निः पराधीनं मुयस्त्वं अहो

॥१॥

नेत्युचैवैराज्यं निप्रमेवविनश्यति २२ मेहेतांस्थानमाश्रित्य फलं कर्मालु सारिच कंठेलजेमहेप्रास्य
 वातं भक्ष्यति पन्नजैः २३ अतिनैकं टपं निनाशं प्रतिदूरेचति व्यफलं सेवितं आमध्यमाजै राजा वद्वि
 २४ स्तथा २४ सर्कराशत भारेण विवद दामपार्जयेत् पयसा सिंचितो नित्यं न विवो मधु
 रायते २५ पादपानां भयं वातो पद्यानां शिरीरेभयं पर्वतानां भयं वृजं साध्वनां दर्जनो भयं २६
 पंडितो हिवरः शत्रुर्न मरिवाहितकारकः वानरेण हतो राजा विप्रचौरेण रक्षितः २७ स्वर्यत्यजति
 दुष्टानं २८ एण्डाति साधुवत् दोषग्राही २९ एण्डाजी विल्लो दुर्जनो यथा २८ धानादिकीट
 पर्यंतं नानाभोज्यं प्रकल्पता चिकित्सावेद्यं विप्रं कोदरिद्रो भयं दमः २९ ३० चिर्दमि जातं तो
 यं ३१ चिर्नारीयति वृता ३२ चिर्दमकरो राजा संतुष्टो ब्राह्मणः ३३ चिः ३० धनेषु जीवितेनेषु स्त्रीषु पु
 त्रांशनेषु च अतं प्रमानवाः सर्वे यातायास्यंति यांति च ३१ तृणां घृतं तृणं तृणादपि हि या
 चकः वायुना किं न नीतो सौमामयं प्रार्थयिष्यति ३२ हेदरिद्रं मस्तुभ्यं सिद्धो हवत्प्रसादतः
 पश्याम्यहं जजत्सर्वं मानं पशुपतिकर्जनः ३३ कस्य दोषः कुलनातिमाधिर्न को न पीरितः मस

न कस्यनप्राप्तं कस्यसौख्यं निरातरं ३४ कामिनी कायकांतरे कुचपर्वतदुर्गजे नो संचारमनः पया
 यनाते स्मरतस्करः ३५ न माता न पिता भार्या पुत्रान च बांधवा यमातिक्रया तस्य सक्तं दुष्कृतं
 जैत ३६ आयुर्वित्तं गृहे हि द्वं मंत्रमौखधमे युतं दानमनोपमानं च न वजो व्याति कारयेत् ३७ किं
 मर्त्तं हारो हृदि मर्कटस्य मिथ्या लपानं च किं गर्दभस्य श्रंधस्य दीपं वधिरस्य जीतं स विष्य किं
 धर्मकथा प्रसंगः ३८ न दीनां च न खीनां च श्रुं जीनां शस्त्रपाणये विष्णोर्नैव कर्तव्यं श्रीं सुरजकु
 ले युच ३९ वरं बुद्धिर्न सा विप्रं विद्या बुद्धिर्न गीरीयसी बुद्धिर्न दीना विनश्यति यथा हि सिंहकारकाः
 ४० एकोदरसमुत्पन्ना एकोनक्षत्रजातकाः न भवंति समाश्रिता यथा वा दिरीकंठकाः ४१ स जीव
 ति गुणो यस्य धर्मो यस्य स जीवति गुणधर्मविहितो यो निष्फलं तस्य जीवनं ४२ मातवस्य रदारे
 सुपरद्रव्ये बलं बलवत् आत्मवत स विभते युयः पृथुपति स वै सवः ४३ क्रोधमलमनस्तपको
 धस्तसारबंधनं धर्मतयकरः क्रोधस्तस्मात् क्रोधं परित्यजेत् ४४ मनसा चिंततो कार्यं देवमन्य
 च चिंतयेत् राजकन्यामिलाये न प्रीतिमा ध्रुमदितः नीचाप्रयोन कर्तव्यं कर्तव्यो महदाप्र

यः श्रुत्वा सिंहप्रसादेन आरुढा गजमन्त्रके ४६ गीते वादे पठे वादे संग्रामे अरु गच्छे आहारे अवहा
रे च अरु लज्जा नकारयेत् ४७ शकुनसङ्गस्य सामुद्रिकचिकित्स्वाः ज्योतिषगाह्यदुर्गैव कलौ भवं
ति मन्त्रवाः ४८ जपस्नानं तपस्नानं स्नानं चंद्रियविग्रहः सर्वभूतदया स्नानं जलस्नानं तु वंचनं ४९ सुव
र्णसदृशं पुष्पफलं रत्नोभविष्यति आशयासे वितो हित्यं पश्चात् जगज्जग्यते ५० अनादृतः समायातो
अनाप्यं तं मायितं परनिंदात्मस्तुतिश्च त्वारिलघुलक्षणः ५१ नयश्रुतिचक्रामाधोजन्माधो नैव
पश्यति नयश्रुतिमदो नमदो अर्थी दोषं न पश्यति ५२ असंतुष्टो हि ज्ञानं संतुष्टो पृथिवीयति
तलज्जागणिकानव्यानिर्लज्जाचक्रलंगना ५३ यावन्न ग्रस्यते रोमैः यावन्नोर्वेति वै जरा यावन्न
वीर्यते ह्यायुस्तावदूर्ध्वं समाचरेत् ५४ सत्यप्रतिष्ठितकाले धर्मः सत्ये प्रतिष्ठितः उदधिः सत्य
वाक्येन र्थादान्तापिलं घयते ५५ वदंति मृतयः सर्वे नान्न तात्पातकं परं सत्यात्परतरं नास्ति
तस्मात्सत्यं वदाम्यहं ५६ यंदृष्टाह व्यति तत्तदुखं च परिदीयते सविज्ञेयो मनुष्याणाम् पूर्वज
न्मनिबन्धवः ५७ यंदृष्टा क्व व्यति तत्तदुखं च परिभ्यते सविज्ञेयो मनुष्याणाम् पूर्वजन्मनिबन्धवः ५८

सङ्गीतुर्वैजलौकाचयथाकर्षतिश्रोणितं तथाकर्षतिधर्मप्रदासीवैष्णवापरस्वियः ५० न स्यात्तद्व्यनङ्गं
 तद्व्यनङ्गमप्यधमेः सह ययोपि शोविणि हस्ते मादिरोमन्यते जनः ६० न विनापरिवादेनरमते दुर्जनो ज
 नः काकं सर्वरसात्संक्ते विनामेध्यं न तु प्यति ६१ चातकः खान्दमानेन न जलं प्रार्थयते वृंदात् स
 त्वौदार्यतया सर्वाप्रावयत्यं वृत्तामसि ६२ परोपि हितवान् बंधुः बंधुरप्यहितः सयं अहितो देहिजो
 व्याधिः हितमरणमोषधं ६४ उद्यमेन विनाराज न न सिध्यति मनोरथाः न हि सप्तस्य सिंदस्य विप्राति
 म्बले मृगाः ६४ गतशोकं न जीवंति चिंतयंति न चागमः वर्त्तमाने न वर्त्तते अतो मे पांडुवा प्रियाः ६५ यस्मि
 न देशे न विभ्रामं न तीर्थं न च बांधवाः न च विद्यागमः कश्चित् वा संतत्र न कारयेत् ६६ धनी च श्रोत्रियो
 राजानो दीवैश्च सुखं च मः पंचयत्र न विद्यंते अतत्र दिवसं वसेत् ६७ स्त्रीणं दौषाः सहस्राणि ७३ एतन्नित्र
 यमुत्तमं पुत्रजन्म गृहे धर्मविपतिं पतिता सह ६८ भोज्या भोजनशक्तिं शक्तिर्वरस्वियः विम
 वोदाय शक्तिं श्रुत्वा तस्य तपसफलं ६९ यो नोपहंतारं प्रत्यक्षे प्रियवादिनं वर्जयेत् तादृशं नित्रं विष
 कं सदे ७३ वं ६७ मनसा चिंतितं कार्यं वा नैव प्रकाशयेत् मंत्रं वेतनं गूढात्मा कार्यसिद्धिं प्रजायते ७१

हस्तः सर्वपमात्रोणीय रश्मिद्राणि प्रपति ॥ आत्मनो विल्वमात्राणीय प्रपन्त पितृपशुपति ॥ १२ शैले शैले न मा
 णिकं मोक्षिकं न गजे गजे साधवो न हि सर्वत्र चंदनं न वने वने ॥ १३ इन्द्रियाणि च संयम्य राजा द्वेयविव
 क्षितः समदुःखसुखः शान्तस्तत्त्वतो साधु कुरुते ॥ १४ एकेनापि कुर्वते एदह्यमानेन । वद्विना दह्यते तद्व
 नं सर्वकुपुत्रेण कुलं यथा ॥ १५ एकेनापि सुखं कुर्वते न सुखं धिना वासितं तद्वनं सर्वसुपुत्रे
 ण कुलं यथा ॥ १६ कसकं प्रत्ययाधीतं नाधितं गुरु सन्निधौ न शोभते सामामध्ये जारण मीव सि
 यः ॥ १७ उपदेशो हि मूर्खीणां प्रकोपाय न शान्तये ययः पानं भुञ्जानां केवलं विषवद्भुतं ॥ १८ यस्या
 स्ति वित्तं स नरः कुलीनः स पंडितः स श्रुतवान् गुरु एतः स एव वक्ता स च दर्शनीयः सर्वगुणकांच
 न माश्रयंति ॥ १९ विभवः पृथ्व्यते लोके न शरीराणि देहिनां चांडाले पितरः श्रेष्ठे यस्यास्ति विपुलं
 धनं च त्वं दुर्जनसंसर्गमजसाधुसमागमं कुरु पुण्यमहोरात्रं स्मरन् नित्यमजीति तं ॥ २० मागं
 फलति सर्वत्र न च विद्या न पौष्ट्यम् समुद्रमथनात्ने मे हरिर्लक्ष्मी हरो विषं ॥ २१ नालिकेरफलाका
 रादृश्यंते खजनाजनाः अन्ये च बदराकारा वहिरेव मनोरमाः ॥ २२ यस्यास्ति सयं प्रज्ञा शास्त्रं तस्य करो

ति किं लोचनाभ्यां विहितस्य दर्पणं किं करिष्यति च दूरस्योपि समीपस्यः यो यस्य हृदिवर्त्तते यो यस्य
 हृदये नास्ति समीपस्योपि दूरतः प्रतीत्या नीशरीराणि विभवो नैव प्राप्नुतं नीत्यं संति हि प्रत्युक्तं
 धर्मसंग्रहः च द्विष्वरी दीपकस्रंदो प्रभातेरवि दीपकः त्रैलोक्यो दीपको धर्मः स पुत्रो कुलदीपकः ८१
 यस्य भार्या विरूपाचक पुमला कलह प्रिया उतरोतरवक्त्री च सा जरा न जरा जरा च यस्य भार्यं पुत्रं
 देताभर्तारमनुगामिनी नीत्यं मधुर भाषि च सा स्त्री न स्त्री करी प्रिया च हस्ती शृङ्ग शमात्रेण क
 सा हस्तेन बाष्पिनीं अगिनां लकुट हस्तेन देशात्पागेन दुर्जितः ८० एक भक्ति सदा धेया यदि क
 ल्याणमिच्छति मातुला सप्तभिर्भुक्ताः दधार्त्ता मारीनी सतः ८१ अर्द्धरापोऽपि योऽर्द्ध सर्वो राजकु
 ला नीच नीत्यं यन्ने न से मन्ते सद्यः प्राणं हराणि वरः ८२ उस्या यो त्याय लीयते दरिद्राणां मनोरथा
 फलवैधमदग्यानां कुलत्रिणां कुवा विव ८३ सा धुरे वायि मिथ्या चः दी ए वितो मि सर्वदा अ
 व्योऽपि हि नदी मार्गः खन्यते स तिलार्थिभिः ८४ यस्य हृदयान विज्ज्ञाता दारिद्र्यता न वै ध्रुवं
 कल्पते सा च विज्ज्ञाता स सुविप्रः स विद्वान् मध्य कुटिलः कर्णः स्वस्ति स्य मा ज नं हि

गते बन्निर्मलं जेवं पात्रं कजलमस्मत्तां २६ किं चिदाश्रयसंयोगादते शोभा मसाध्वपि कां जावितो चनेन्य
 संमलीनसामिवांजनं २७ एकाकी वसते नित्यं पर्वते गंधमादने किं मर्षं कां चनी काय किं मर्षं सु
 कटी मुखं २८ उपदेशो न दातव्यो यादृशो तादृशो नरे पश्य वारं मुखे न लज्जं हंती ज्जं हंता तं २९
 सत्तापादसमायुक्तो दृश्यते पुरुषा कृतिः सितेन विद्यते मूढज्जं हं किं न करोति च ३० सची
 मुखी दुराचारिरेवं उत वादिनि असमर्थो ज्जं हारं भो समर्थो ज्जं हं मंजने १ परिपूर्य कुं मंजक
 रोति शब्दं अर्धघटः चोपमयैति ताद्यं मुनी नराणां न करोति जं वं ज्जं हं विद्वान्ब्रह्माशने व ३१
 ति श्री प्रसावतानवोधसंस्मृतिरा

राम

